

Yttrande avseende Ds 2020:16 Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (S2020/05758/SOF)

Sammanfattning

Rädda Barnen ser mycket positivt på promemorians ambition att stärka barnrättsperspektivet för barn i skyddade boenden. Det är en fråga som vi tillsammans med flera andra barnrättsorganisationer har drivit länge. Rädda Barnen ser dock att det inte får stanna vid lagstiftning, utan vill uppmana till fortsatt diskussion och vidare förslag om berörda aktörers möjligheter att tillämpa lagstiftningen i praktiken. Frågor kring utbildning för berörda aktörer samt tillgång till resurser behöver tydliggöras och barns rätt att höras måste säkerställas. Barns rättssäkerhet och skydd från våld får aldrig bli en kostnadsfråga.

Rädda Barnen vill betona att alla former av våld mot barn skadar barn allvarligt. Att bli utsatt för våld innebär en allvarlig kränkning av barnet och får tydliga konsekvenser – här och nu men också på lång sikt. Att bevittna våld mot en vuxen i sin närhet har visats vara lika stressfyllt och ge lika mycket symptom som att själv bli slagen. Det är viktigt att alla berörda instanser också har denna kunskap.

Rädda Barnen ser det som avgörande för barnets rättssäkerhet att barnet får ett eget beslut om placering i skyddat boende. Rädda Barnen ser det som mycket oroande att utredningen "Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag" (SOU 2020:47) som tagits fram parallellt med denna promemoria presenterar förslag om att barn inte ska få ett eget placeringsbeslut. Rädda Barnen ser stora risker med detta, och menar att det är av största vikt att lagstiftningen går framåt i den riktning som föreslås i denna promemoria. Rädda Barnen vill samtidigt se en fördjupad diskussion om hur skyddade boenden ska kunna ha kvar en låg tröskel för stödsökande barn och föräldrar, för att undvika att en förälder väljer att stanna kvar i en hemmiljö där det förekommer våld på grund av rädsla för en eventuell barnavårdsutredning och vad en sådan kan innebära.

Nedan lyfts Rädda Barnens tankar och förslag under rubriker som kopplar till flera av promemorians förslag och bedömningar. Vi kommenterar dock inte alla. De som lämnas okommenterade ska inte ses som varken tillstyrkta eller avstyrkta.

2.5 Förslag till lag om ändring i Socialtjänstlagen (SoL)

Rädda Barnen tillstyrker att kommunen ska ansvara för att den som är i behov av skydd från hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i skyddat boende.

Rädda Barnen vill dock problematisera hur kommunens möjligheter att göra detta ser ut i praktiken, och önskar en fördjupad diskussion kring den faktiska tillgången på skyddade boenden, särskilt i relation till de ökade kraven som tillkommer i och med tillståndsplikt för skyddade boenden.

Rädda Barnen anser vidare att socialnämndens ansvar efter vistelsetiden på skyddat boende måste förtydligas. Tiden efter vistelsen på skyddat boende präglas ofta av svårigheter att hitta en bostad. Detta är ytterst bekymrande och ökar risken för att barn far illa på flera sätt. Det ökar risken för att den våldsutsatta föräldern väljer att gå tillbaka till en våldsamt relation för att få tak över huvudet och det ökar även risken för hemlöshet. Det ökar också risken för att barn far illa till följd av tillfälliga boendelösningar i form av till exempel vandrarhem. Ytterligare en konsekvens av svårigheten att hitta bostad är att föräldrar och barn flyttar mellan olika skyddade boenden och i praktiken får en betydligt längre vistelsetid än vad som är målet. Ur barns perspektiv blir detta uppslitande och det innebär också svårigheter att få kontinuitet i skola, fritid och eventuella vårdkontakter. Det är därför angeläget att socialnämnden bevakar barns intressen även efter utflytt från skyddat boende. Vi förespråkar därför de förslag som har lyfts upp i SOU-rapporten "Ett fönster av möjligheter –stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende" (SOU 2017:112) kring att personer som utsätts för våld i nära relationer bör omnämnas särskilt i 3 kap. 2 § andra stycket SoL. Syftet med omnämmandet är att gruppen särskilt ska synliggöras så att socialnämnden kan ta initiativ och bevaka samhällsplaneringen bl.a. när det gäller bostäder (s.237).

3.1.1 Barn ska kunna placeras omedelbart i skyddat boende

Rädda Barnen tillstyrker att socialnämnden ska kunna besluta om att placera barn i skyddat boende med samtycke från endast en vårdnadshavare enligt 6 kap. 13 a § FB.

Rädda Barnen ser risker och svårigheter med att få samtycke från den icke placerade vårdnadshavaren. Att överhuvudtaget undersöka samtycke, vilket ska göras vid placering enligt FB, kan innebära en risk för barnets säkerhet. Rädda Barnen ifrågasätter därför promemorians resonemang i denna fråga.

Rädda Barnen anser att även barn under 15 år ska ha rätt att få sin röst hörd och åsikt beaktad i enlighet med Barnkonventionen. Detta bör förtydligas i FB.

Rädda Barnen tillstyrker att socialnämnden ska ha möjlighet att besluta om omedelbar placering i skyddat boende tillsammans med sin vårdnadshavare då det saknas samtycke från barnets andra vårdnadshavare enligt 6 b § LVU.

Vid omedelbar placering enligt LVU ifrågasätter Rädda Barnen om fyra veckor är tillräckligt lång tid för att inhämta samtycke från den icke placerade vårdnadshavaren. Rädda Barnen vill se en fördjupad problematisering och diskussion kring detta.

Vid omedelbar placering enligt LVU har barnet rätt till ett offentligt biträde. Rädda Barnen anser att det är av yttersta vikt att detta biträde har barnrättskompetens och kunskap om hur utsatthet för våld påverkar barn. Detta behöver förtydligas.

Vid omedelbar placering enligt LVU ska socialnämndens beslut underställas förvaltningsrätten. Beslut enligt förvaltningsrätten blir då möjligt för den våldsutövande vårdnadshavaren att överklaga. Rädda Barnen vill se ett förtydligande av hur det ska säkerställas att detta inte blir ett sätt för den våldsutövande vårdnadshavaren att utöva kontroll och inverkan genom rättsprocessen.

Rädda Barnen ifrågasätter vidare att barn endast kan placeras på skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare och inte med en annan trygg vuxen. Rädda Barnen ser att detta kan påverka möjligheterna till skydd för barn som befinner sig i exempelvis en hederskontext eller behov av att placeras med en närstående anhörig som inte är vårdnadshavare och vill se en fördjupad diskussion kring detta.

För att nödvändiga lagrum ska kunna tillämpas är det avgörande att handläggare inom socialtjänsten är väl förtrogna med hur dessa lagrum ska användas i praktiken samt har tillgång till resurser i form av exempelvis juridiskt stöd och tidsutrymme.

3.1.4 Vårdnadshavarens beslutanderätt i frågor som kräver samtycke under vistelsetiden

Rädda Barnen tillstyrker att socialnämnden med samtycke från endast en av vårdnadshavarna ska kunna besluta om val eller byte av förskola eller skola med anledning av placeringen på skyddat boende enligt 6 kap. 13 a § FB.

Rädda Barnen vill dock problematisera huruvida möjligheterna till skola för barnet faktiskt alltid erbjuds samt påtala vikten av att tillgång till skola säkerställs för alla barn på skyddat boende oavsett var i landet de befinner sig. Rädda Barnen vill vidare se en fördjupad diskussion för hur skolgången kan säkras för barn som av säkerhetsskäl inte kan lämna det skyddade boendet eller av någon annan anledning inte får tillgång till skola i praktiken.

3.3 Ändringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Rädda Barnen tillstyrker att kommunens ansvar för barn som innefattas i LSS även ska gälla barn som placeras i skyddat boende i annan kommun. Det behöver även vara säkerställt att miljön på det skyddade boendet ska vara anpassat efter barnets behov.

3.5 Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen

Rädda barnen tillstyrker förslaget om att även barn och unga på programinriktat val, introduktionsprogram, språkintrödningsprogram och individuellt program på gymnasiesärskolan ska ha rätt att mottas i skola i den nya vistelsekommunen samt fullfölja sin utbildning.

Rädda Barnen vill även här problematisera huruvida möjligheterna till skola för barnet faktiskt alltid erbjuds och påtala vikten av att tillgång till skola säkerställs för alla barn på skyddat boende oavsett var i landet de befinner sig. Rädda Barnen vill också se en fördjupad diskussion för hur skolgången kan säkras för barn som av säkerhetsskäl inte kan lämna det skyddade boendet eller av någon annan anledning inte får tillgång till skola i praktiken.

3.1.7 Förhållandet till prövning av frågor om vårdnad, boende och umgänge

Rädda Barnen vill betona vikten av en objektiv part i frågor gällande vårdnad, boende och umgänge för att kunna driva barnets bästa och se till barnets behov. Det är det av stor vikt att barn som befinner sig i familjerättsliga tvister därför tilldelas ett eget juridiskt ombud, något som inte är möjligt i dagsläget. Det måste säkerställas att barn ges möjlighet att göra sin röst hörd för att få delaktighet och inflytande i processen. Barn ska inte kunna tvingas till umgänge mot sin vilja. När det gäller den person som ska inhämta barnets röst behöver den ha kunskap om såväl barns utveckling i allmänhet som specifika konsekvenser av att vara utsatt för våld. Kompetensen hos den som

inhämtar barnets röst är en del av möjliggörandet för barn att komma till tals. Barnet ska mötas av någon som vet både hur man frågar och hur man lyssnar.

Nya utredningar som bör beaktas

Barn som bor på skyddat boende har rätt till fortsatt trygghet, skydd och hållbara boendelösningar. I enlighet med vad som nämns ovan anser Rädda Barnen att det är av yttersta vikt att socialnämndens ansvar efter vistelsetiden på skyddat boende förtydligas.

Enligt Barnkonventionens artikel 24 har alla barn rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Forskning har visat att över 70 % av de barn som bor på skyddat boende har symptom på psykisk ohälsa som motiverar en närmare bedömning (Almqvist och Broberg, 2004). Rädda Barnen vill lyfta frågan om hur tillgången till vård ska säkerställas för dessa barn. I dagsläget sker det alltför ofta att våldsutsatta barn i behov av vård inte erbjuds någon insats alls. I de fall behovet av vård identifieras och lotsas vidare är det även vanligt att den insats som erbjuds inte är på rätt nivå. Detta är inte acceptabelt.

Det faktum att barn bor på skyddat boende under en begränsad tid, kanske flyttar till en ny region efter tiden på skyddat boende samt har en rörig och instabil livssituation i stort innebär försvårade möjligheter att få tillgång till vård inom barn- och ungdomspsykiatri. Rädda Barnen anser att en utredning om hur barn som vistas på skyddat boende ska kunna garanteras tillgång till specialiserad barn- och ungdomspsykiatrisk vård behöver tillsättas. Om dessa barn och den livssituation de befinner sig i inte passar in i de givna systemen krävs förändring och flexibilitet.

När det gäller barn som har en förälder och vårdnadshavare som utövat våld mot den andra föräldern och/eller barnet självt kan det finnas skäl för barnet att motsätta sig att samtycke till insats inom hälso- och sjukvården inhämtas från den vårdnadshavare som utövat våld. I relation till barnets ålder och mognad bör en sådan önskan kunna höras av hälso- och sjukvården. Det saknas tydliga riktlinjer för hur en sådan ålder – och mognadsbedömning ska göras och vad den ska innehålla. Rädda Barnen ser att verksamheter inom hälso- och sjukvården behöver tydligare vägledning och stöttning i detta.

Enligt barnkonventionens artikel 31 har alla barn rätt till lek, vila och fritid. Detta gäller även barn på skyddade boenden. Vi vet dock att många av dessa barn inte har tillgång till en meningsfull fritid. Rädda Barnen vill därför se förslag på hur barns rättigheter i detta avseende kan tillgodoses.

Referenser:

Almqvist, Kjerstin & Broberg, Anders (2004). *Barn som bevittnat våld mot mamma - en studie om kvinnor och barn som vistas på kvinnojourer i Göteborg*. Rapport från Göteborgs Stad och Karlstads universitet

